

Datum van
inontvangstneming

:

09/11/2021

Geanonimiseerde versie

Vertaling

C-600/21 - 1

Zaak C-600/21

Verzoek om een prejudiciële beslissing

Datum van indiening:

28 september 2021

Verwijzende rechter:

Cour de cassation (Frankrijk)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

16 juni 2021

Verzoekende partij:

QE

Verwerende partij:

Caisse régionale de Crédit mutuel de Loire-Atlantique et du Centre Ouest

---

[OMISSIS]

**ARREST VAN DE COUR DE CASSATION (HOOGSTE RECHTER IN
BURGERLIJKE EN STRAFZAKEN, FRANKRIJK), EERSTE CIVIELE
KAMER, VAN 16 JUNI 2021**

QE, [OMISSIS] Maisons-Alfort, heeft [OMISSIS] cassatieberoep [OMISSIS] ingesteld tegen het arrest dat op 3 oktober 2019 is gewezen door de cour d'appel de Versailles (rechter in tweede aanleg, Versailles, Frankrijk), Zestiende kamer, in het geding tussen hem en de vennootschap Caisse régionale de Crédit mutuel de Loire-Atlantique et du Centre Ouest, [OMISSIS] Nantes, verweerster in cassatie.

[OMISSIS] [procedurele gegevens]

Feiten en procedure

- 1 Volgens het bestreden arrest (Versailles, 3 oktober 2019), dat is gewezen op terugverwijzing na cassatie (1e civ., 26 september 2018, [OMISSIS]), heeft de Caisse fédérale de Crédit mutuel de Loire-Atlantique et du Centre Ouest, waarvan de rechten zijn overgegaan op de Caisse régionale de Crédit mutuel de Loire-Atlantique et du Centre Ouest (hierna: „bank”), na de aanvaarding van een offerte op 21 februari 2006 en de bekrachtiging daarvan bij authentieke akte op 17 mei 2006, aan QE (hierna: „kredietnemer”) voor de aanschaf van een onroerende zaak een lening verstrekt ter hoogte van 209 109 EUR, die over een periode van twintig jaar moest worden afgelost. In artikel 16, lid 1, van de algemene voorwaarden van de overeenkomst was bepaald dat de verschuldigde bedragen van rechtswege en onmiddellijk opeisbaar waren, zonder formaliteit of ingebrekestelling, in geval van een vertraging van meer dan dertig dagen bij de betaling van een termijn van de hoofdsom, renten of bijkomende kosten.
- 2 Aangezien noch de op 10 december 2012 opeisbare termijn van 904,50 EUR noch het bedrag van de termijn van januari 2013 was voldaan, heeft de bank de lening op 29 januari 2013 zonder voorafgaande ingebrekestelling vervroegd opeisbaar verklaard en is zij op 17 september 2015 overgegaan tot gedwongen verkoop in de woning van kredietnemer. Kredietnemer heeft met het argument dat het proces-verbaal van inbeslagname onregelmatigheden bevatte op 13 oktober 2015 bij de executierechter beroep tot nietigverklaring van de procedure ingesteld.

Onderzoek van de middelen

[OMISSIS]

- 3 [OMISSIS] [Eerste middel niet relevant voor de onderhavige procedure]

Tweede middel

Formulering van het middel

- 4 Kredietnemer betoogt dat zijn verzoeken bij het arrest zijn afgewezen, terwijl:

„1. bedingen in overeenkomsten tussen bedrijven en consumenten die tot doel of tot gevolg hebben dat het evenwicht tussen de rechten en verplichtingen van de partijen bij de overeenkomst ten nadele van de consument aanzienlijk wordt verstoord, oneerlijk zijn; bedingen die tot doel of tot gevolg hebben dat het bedrijf de mogelijkheid wordt geboden de overeenkomst zonder redelijke opzegtermijn op te zeggen, als oneerlijk worden beschouwd, tenzij het bedrijf het tegendeel bewijst; het aan de rechters ten gronde staat om ambtshalve vast te stellen dat aan hen voorgelegde bedingen oneerlijk zijn zodra zij over de elementen, feitelijk en rechtens, beschikken aan de hand waarvan zij een uitspraak kunnen doen; de cour d’appel in casu, nadat zij had vastgesteld dat artikel 16, lid 1, van de

kredietovereenkomst bepaalde dat de kredietverstrekker de lening zonder formaliteit of ingebrekestelling vervroegd opeisbaar kon verklaren zodra de kredietnemer meer dan dertig dagen te laat was met de betaling van een termijn van de lening, niet heeft onderzocht of die bepaling, die de kredietverstrekker de mogelijkheid bood de overeenkomst zonder redelijke opzegtermijn op te zeggen, als oneerlijk moest worden beschouwd, tenzij de bank het tegendeel aantoonde, en derhalve zijn beslissing geen rechtsgrondslag heeft gegeven in het licht van de artikelen L. 132-1 oud (thans L. 212-1 nieuw), R. 132-2, 4° oud (thans R. 212-2, 4° nieuw), R. 632-1 en L. 141-4 oud van de code de la consommation (consumentenwet), in samenhang met artikel 1184 van de code civil (burgerlijk wetboek) (in de versie van vóór de wijziging bij verordening van 10 februari 2016);

„2. bedingen in overeenkomsten tussen bedrijven en consumenten die tot doel of tot gevolg hebben dat het evenwicht tussen de rechten en verplichtingen van de partijen bij de overeenkomst ten nadele van de consument aanzienlijk wordt verstoord, oneerlijk zijn; het beding dat de kredietverstrekker de mogelijkheid biedt de lening vervroegd opeisbaar te verklaren, waardoor de verschuldigde bedragen onmiddellijk opeisbaar worden, op grond van een vertraging van meer dan dertig dagen bij de betaling van een termijn van de lening, zonder dat de kredietnemer in staat is gesteld vooraf die grond voor vervroegde opeisbaarheid toe te lichten, in die zin oneerlijk is; het aan de rechters ten gronde staat om ambtshalve vast te stellen dat aan hen voorgelegde bedingen oneerlijk zijn zodra zij over de elementen, feitelijk en rechtens, beschikken aan de hand waarvan zij een uitspraak kunnen doen; de cour d’appel in casu niet heeft onderzocht of artikel 16, lid 1, van de kredietovereenkomst oneerlijk was aangezien dit artikel de kredietverstrekker de mogelijkheid bood om, in geval van een vertraging van meer dan dertig dagen bij de betaling van een termijn, de overeenkomst eenzijdig op te zeggen zonder de kredietnemer in de gelegenheid te stellen het hem verweten verzuim toe te lichten, en derhalve zijn beslissing geen rechtsgrondslag heeft gegeven in het licht van de artikelen L. 132-1 oud (thans L. 212-1 nieuw), R. 632-1 en L. 141-4 oud van de code de la consommation, in samenhang met artikel 1184 van de code civil (in de versie van vóór de wijziging bij verordening van 10 februari 2016);

3. bedingen in overeenkomsten tussen bedrijven en consumenten die tot doel of tot gevolg hebben dat het evenwicht tussen de rechten en verplichtingen van de partijen bij de overeenkomst ten nadele van de consument aanzienlijk wordt verstoord, oneerlijk zijn; het aan de rechters ten gronde staat om ambtshalve vast te stellen dat aan hen voorgelegde bedingen oneerlijk zijn zodra zij over de elementen, feitelijk en rechtens, beschikken aan de hand waarvan zij een uitspraak kunnen doen; het Hof van Justitie van de Europese Unie heeft geoordeeld dat artikel 3, lid 1, en artikel 4 van richtlijn 93/13/EEG van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten aldus moeten worden uitgelegd dat het bij de beoordeling door een nationale rechter van het eventuele oneerlijke karakter van het beding betreffende de vervroegde opeisbaarheid van de lening wanneer de schuldenaar gedurende een beperkte periode zijn

verplichtingen verzuimt, aan die rechter staat om na te gaan of aan de mogelijkheid voor de kredietverstrekker om de gehele lening opeisbaar te verklaren de voorwaarde is verbonden dat de consument een hoofdverplichting in het kader van de desbetreffende contractuele relatie niet nakomt, of deze mogelijkheid is bedoeld voor gevallen waarin die niet-nakoming voldoende ernstig is gelet op de looptijd en het bedrag van de lening, of deze mogelijkheid, bij gebreke van specifieke contractuele bepalingen, afwijkt van de ter zake toepasselijke regels van gemeen recht en of het nationale recht de aan een dergelijk beding gebonden consument geschikte en doeltreffende middelen aanreikt om de gevolgen van de opeisbaarheid van de lening ongedaan te maken (arrest van 26 januari 2017, Banco Primus, C-421/4); de cour d'appel in casu niet heeft onderzocht of het beding inzake vervroegde opeisbaarheid in artikel 16, lid 1, van de kredietovereenkomst oneerlijk was aangezien dit artikel de kredietverstrekker de mogelijkheid bood om de overeenkomst, die was gesloten voor een termijn van twintig jaar en een bedrag van 209 109 EUR, op te zeggen op grond van een eenvoudige vertraging van meer dan dertig dagen bij de betaling van een termijn, en derhalve zijn beslissing geen rechtsgrondslag heeft gegeven in het licht van artikel 3, lid 1, en artikel 4 van richtlijn 93/13/EEG van 5 april 1993, zoals uitgelegd door het Hof, in samenhang met de artikelen L. 132-1 oud (thans L. 212-1 nieuw), R. 632-1 en L. 141-4 oud van de code de la consommation.”

Antwoord van de Cour

Gelet op artikel 267 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie:

Unierecht

5 Volgens artikel 3, lid 1, van richtlijn 93/13/EEG van de Raad van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten wordt een beding in een overeenkomst waarover niet afzonderlijk is onderhandeld als oneerlijk beschouwd indien het, in strijd met de goede trouw, het evenwicht tussen de uit de overeenkomst voortvloeiende rechten en verplichtingen van de partijen ten nadele van de consument aanzienlijk verstoort.

6 Artikel 4 van die richtlijn preciseert:

„1. Onverminderd artikel 7 worden voor de beoordeling van het oneerlijke karakter van een beding van een overeenkomst alle omstandigheden rond de sluiting van de overeenkomst, alsmede alle andere bedingen van de overeenkomst of van een andere overeenkomst waarvan deze afhankelijk is, op het moment waarop de overeenkomst is gesloten in aanmerking genomen, rekening houdend met de aard van de goederen of diensten waarop de overeenkomst betrekking heeft.

2. De beoordeling van het oneerlijke karakter van bedingen heeft geen betrekking op de bepaling van het eigenlijke voorwerp van de overeenkomst, noch

op de gelijkwaardigheid van enerzijds de prijs of vergoeding en anderzijds de als tegenprestatie te leveren goederen of te verrichten diensten, voor zover die bedingen duidelijk en begrijpelijk zijn geformuleerd.”

- 7 In zijn arrest van 26 januari 2017 (Banco Primus SA, C-421/14) heeft het Hof van Justitie van de Europese Unie geoordeeld dat artikel 3, lid 1, en artikel 4 van richtlijn 93/13 aldus moeten worden uitgelegd dat:

„ - bij het onderzoek of een beding van een consumentenovereenkomst mogelijk oneerlijk is, moet worden nagegaan of dat beding een aanzienlijke verstoring van het evenwicht tussen de rechten en verplichtingen van de contractpartijen veroorzaakt ten nadele van de consument. Dat onderzoek moet worden verricht in het licht van de nationale regels die van toepassing zijn bij gebreke van afspraken tussen de partijen, de middelen waarover de consument volgens de nationale regeling beschikt om een einde te maken aan het gebruik van dat soort bedingen, de aard van de goederen of de diensten waarop de overeenkomst in kwestie betrekking heeft en alle omstandigheden rond de sluiting van die overeenkomst; [...]

- het bij de beoordeling door een nationale rechter van het eventuele oneerlijke karakter van het beding betreffende de vervroegde opeisbaarheid van de lening wanneer de schuldenaar gedurende een beperkte periode zijn verplichtingen verzuimt, aan die rechter staat om na te gaan of aan de mogelijkheid voor de kredietverstrekker om de gehele lening opeisbaar te verklaren de voorwaarde is verbonden dat de consument een hoofdverplichting in het kader van de desbetreffende contractuele relatie niet nakomt, of deze mogelijkheid is bedoeld voor gevallen waarin die niet-nakoming voldoende ernstig is gelet op de looptijd en het bedrag van de lening, of deze mogelijkheid, bij gebreke van specifieke contractuele bepalingen, afwijkt van de ter zake toepasselijke regels van gemeen recht en of het nationale recht de aan een dergelijk beding gebonden consument geschikte en doeltreffende middelen aanreikt om de gevolgen van de opeisbaarheid van de lening ongedaan te maken.”

Nationaal recht

- 8 Volgens artikel L. 132-1 van de code de la consommation, zoals gewijzigd bij verordening nr. 2001-741 van 23 augustus 2001, die van toepassing is op het geding en omzetting van met name die richtlijn betreft, zijn bedingen in overeenkomsten tussen bedrijven en particulieren of consumenten oneerlijk als zij tot doel of tot gevolg hebben dat het evenwicht tussen de rechten en verplichtingen van de partijen bij de overeenkomst ten nadele van de particulier of consument aanzienlijk wordt verstoord.
- 9 De cour de cassation heeft uit de artikelen 1134, 1147 en 1184 van de code civil, in de versie van vóór de wijziging bij verordening nr. 2016-131 van 10 februari 2016, onveranderlijk afgeleid dat in een overeenkomst van lening van een geldbedrag weliswaar kan worden bepaald dat niet-nakoming door een

particuliere kredietnemer resulteert in vervroegde opeisbaarheid van de lening, maar dat deze niet ten gunste van de schuldeiser kan worden vastgesteld zonder een ingebrekestelling die zonder resultaat is gebleven, en waarin de termijn is genoemd waarbinnen de schuldenaar deze kan verhinderen. Die rechter erkent evenwel dat van het vereiste van een ingebrekestelling kan worden afgezien door middel van een uitdrukkelijke en ondubbelzinnige bepaling in de overeenkomst (1e civ., 3 februari 2004, [OMISSIS]; 1e civ., 3 juni 2015, [OMISSIS]; 1e civ., 22 juni 2017, [OMISSIS]), waarbij de consument wordt geïnformeerd over de gevolgen van niet-nakoming van zijn verplichtingen.

Motivering van de prejudiciële verwijzing

- 10 Het onderzoek van de onderdelen van het middel houdt in dat moet worden bepaald of artikel 3, lid 1, en artikel 4 van de richtlijn aldus moeten worden uitgelegd dat zij zich verzetten tegen een ontheffing van ingebrekestelling in consumentenovereenkomsten, zelfs indien de overeenkomst uitdrukkelijk en ondubbelzinnig in die ontheffing voorziet, en of het bestreden beding, voor zover dat tot gevolg heeft dat de lening van rechtswege vervroegd opeisbaar wordt in geval van een vertraging van meer dan dertig dagen bij de betaling van een termijn van de hoofdsom, renten of bijkomende kosten, als oneerlijk moet worden beschouwd gelet op met name de criteria die het Hof in zijn arrest van 26 januari 2017, *Banco Primus* (C-421/14), heeft ontwikkeld. Ten gunste van een aanzienlijke verstoring van het evenwicht kan worden aangevoerd dat een dergelijk beding de kredietverstrekker in de gelegenheid stelt de overeenkomst op te zeggen zonder redelijke opzegtermijn en zonder de kredietnemer de mogelijkheid te bieden het hem verweten verzuim toe te lichten. Ten gunste van het ontbreken van een oneerlijk karakter kan worden aangevoerd dat een dergelijk beding enkel geldig is wanneer het uitdrukkelijk en ondubbelzinnig is opgenomen, zodat de kredietnemer volledig over zijn verplichtingen is geïnformeerd. Daaraan kan worden toegevoegd dat de kredietnemer altijd de mogelijkheid heeft de toepassing van het beding bij de rechter aan te vechten en een sanctie te doen opleggen voor misbruik bij toepassing van het beding door de kredietverstrekker.
- 11 Gelet op het eerste in voornoemd arrest van het Hof van 26 januari 2017 genoemde criterium voor de beoordeling door een nationale rechter van het eventuele oneerlijke karakter van het beding betreffende de vervroegde opeisbaarheid van de lening wanneer de schuldenaar gedurende een beperkte periode zijn verplichtingen verzuimt, kan worden erkend dat het niet tijdig betalen van een maandelijkse termijn door de consument inhoudt dat deze een hoofdverplichting niet nakomt, aangezien hij zich heeft verplicht tot betaling van de geplande maandelijkse termijnen en aangezien die verplichting bepalend is geweest voor die van de kredietverstrekker.
- 12 Het tweede criterium, dat inhoudt dat moet worden beoordeeld of een vertraging van meer dan dertig dagen bij de betaling van een hoofdsom, renten of bijkomende kosten, zoals opgenomen in het betrokken beding, een voldoende ernstige niet-nakoming vormt gelet op de looptijd en het bedrag van de lening,

roept vragen op. Gelet op de verlenging van de looptijd van de kredieten en de verlaging van de rentepercentages, kunnen de onbetaalde bedragen relatief gering zijn in het licht van de looptijd en het bedrag van de leningen op het moment waarop de lening vervroegd opeisbaar wordt verklaard, zodat het voldoende ernstige karakter van de niet-nakoming kan worden gerelativeerd en rekening kan worden gehouden met het algemene evenwicht van de contractuele relatie. Een dergelijke redenering, die inhoudt dat de rechter in elk afzonderlijk geval bepaalt vanaf welk bedrag, in verhouding tot de looptijd en het bedrag van de lening, en vanaf welke termijn de niet-nakoming voldoende ernstig is om de onmiddellijke opeisbaarheid van de lening te rechtvaardigen, kan evenwel worden geacht een ongelijkheid tussen consumenten teweeg te brengen.

- 13 Derhalve rijst de vraag of een vertraging van meer dan dertig dagen bij de betaling van één hoofdsom, renten of bijkomende kosten, zoals bepaald in het betrokken beding, een voldoende ernstige niet-nakoming kan vormen gelet op de looptijd en het bedrag van de lening.
- 14 Krachtens het derde criterium moet worden vastgesteld of het beding, bij gebreke van specifieke contractuele bepalingen, afwijkt van de ter zake toepasselijke regels van gemeen recht. Het gemeen recht verplicht tot verzending van een ingebrekestelling voordat de lening vervroegd opeisbaar wordt verklaard, waarbij wordt erkend dat de partijen hiervan kunnen afwijken, in welk geval de inachtneming van een redelijke opzegtermijn wordt geëist. Betwijfeld kan worden of de opzegtermijn in het betrokken beding, die dertig dagen bedraagt, moet worden beschouwd als voldoende voor de kredietnemer om contact op te nemen met de kredietverstrekker, het hem verweten verzuim toe te lichten en een oplossing te vinden om de onbetaalde bedragen te voldoen. De betrokken overeenkomst biedt een kredietnemer evenwel bovendien de mogelijkheid om een wijziging van de termijnen te verzoeken, waardoor hij in voorkomend geval een risico van niet-betaling kan voorkomen.
- 15 Niettemin is het van belang te bepalen of een opzegtermijn van dertig dagen kan worden beschouwd als een aanzienlijke verstoring van het evenwicht ten nadele van de consument.
- 16 Ten slotte wordt in het arrest van het Hof van 26 januari 2017 niet verduidelijkt of de vier criteria die zijn ontwikkeld voor de beoordeling door een nationale rechter van het eventuele oneerlijke karakter van het beding betreffende de vervroegde opeisbaarheid van de lening wanneer de schuldenaar gedurende een beperkte periode zijn verplichtingen verzuimt, cumulatief of alternatief zijn. Dit punt is van belang voor de oplossing van het geschil en om de nationale rechter te informeren over de methode die hij moet toepassen bij de beoordeling van het oneerlijke karakter van het bestreden beding.
- 17 Ook rijst de vraag of, indien deze criteria cumulatief zijn, het oneerlijke karakter van het beding niettemin kan worden uitgesloten gelet op het relatieve belang van een bepaald criterium.

- 18 Met het oog op de door het middel aan de orde gestelde vragen, waarvan de uitkomst van het beroep afhangt en waarvoor een eenvormige uitlegging van het in dit geval toepasselijke Unierecht nodig is, is het geboden om het Hof van Justitie van de Europese Unie te verzoeken om een prejudiciële beslissing.
- 19 De behandeling van de zaak dient derhalve te worden geschorst totdat het Hof van Justitie over deze verschillende punten uitspraak heeft gedaan.

De cour de cassation, **RECHTDOENDE**:

[OMISSIS];

VERWIJST de zaak naar het Hof van Justitie van de Europese Unie voor een antwoord op de volgende vragen:

„1. Moeten artikel 3, lid 1, en artikel 4 van richtlijn 93/13/EEG van de Raad van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten aldus worden uitgelegd dat zij zich verzetten tegen een ontheffing van ingebrekestelling in consumentenovereenkomsten, zelfs indien de overeenkomst uitdrukkelijk en ondubbelzinnig in die ontheffing voorziet?

2. Moet het arrest van het Hof van Justitie van de Europese Unie van 26 januari 2017, Banco Pimus (C-421/14), aldus worden uitgelegd dat een vertraging van meer dan dertig dagen bij de betaling van één termijn van de hoofdsom, renten of bijkomende kosten, gelet op de looptijd, het bedrag van de lening en het algemene evenwicht van contractuele relaties, een voldoende ernstige niet-nakoming kan vormen?

3. Moeten artikel 3, lid 1, en artikel 4 van richtlijn 93/13/EEG van de Raad van 5 april 1993 aldus worden uitgelegd dat zij zich verzetten tegen een beding waarin wordt bepaald dat een lening vervroegd opeisbaar kan worden verklaard in geval van een vertraging bij de betaling van meer dan dertig dagen wanneer het nationale recht, dat bepaalt dat voor de vervroegde opeisbaarheid van een lening een ingebrekestelling moet worden verzonden, erkent dat de partijen hiervan kunnen afwijken wanneer een redelijke opzegtermijn in acht wordt genomen?

4. Zijn de vier criteria die het Hof van Justitie van de Europese Unie in zijn arrest van 26 januari 2017, Banco Primus (C-421/14), heeft ontwikkeld voor de beoordeling door een nationale rechter van het eventuele oneerlijke karakter van het beding betreffende de vervroegde opeisbaarheid van een lening wanneer de schuldenaar gedurende een beperkte periode zijn verplichtingen verzuimt, cumulatief of alternatief?

5. Indien deze criteria cumulatief zijn, kan het oneerlijke karakter van het beding dan niettemin worden uitgesloten gelet op het relatieve belang van een bepaald criterium?”

De behandeling van de zaak wordt GESCHORST totdat het Hof van Justitie deze vragen heeft beantwoord.

[OMISSIS] [Middelen van cassatie bij het arrest gevoegd]